

Egy eltűnő színfolt, az erdélyi szászok

Egy igazán nyugat-európai népcsoport a kontinens keleti felén; nyugati nemcsak a szó kulturális értelmében, hanem a szűkebben vett földrajzi értelemben is, hiszen nevükkel ellentétben nem szász, hanem frank eredetűek. Őseik a Rajna és a Mosel vidékéről jöttek II. Géza (1141–1162) idejében, és telepedtek le a mai Nagyszeben (Hermannstadt/Sibiu) vidékén, amit Altlandnak neveztek.

A második világháború vége nagy változást hozott életükben. Kelet-Európa többi németjével ellentétben őket nem telepítették ki Németországba, hanem jogaiktól, állampolgárságuktól megfosztva a szovjetek vitték el tízezerszámra őket munkatáborokba, bányákba dolgozni. Mire hazatértek, mindenüket államosították, házaikat is csak évek múltán kapták vissza. A szocializmus alatt minden, nem a kommunista párt ellenőrzése alatt lévő szervezetet betiltottak, így a *Nachbarschaft*okat is. Aztán eljött az egyre keményebbé és eszelősebbé váló Ceaușescu-korszak, ahol a nemzetiségekre dupla nyomás nehezedett, hiszen a normális életkörülményeket sem garantáló rendszer a nacionalizmusban találta meg egyetlen tömegbázisát.

Romániában a folyamatosan romló életkörülmények semmilyen perspektívát nem adtak a szászoknak, a felzárkózás lehetőségeit sem lehetett látni. Az élet egyre nehezebb lett, míg a szászok őshazája, Nyugat-Németország egyre gazdagabbá és kívánatosabbá vált a szemükben. Az 1989-es forradalom után volt egy pillanatnyi dermedt csönd, de aztán átszakadt a gát. Az évtizedes vágyakozás, a mindennapos kétségbeesett remény megtette hatását, és mintha hipnózisba kerültek volna, elkótyavetyélték házaikat, és elmentek néhány bőrönddel.

A kivándorlók közül sokan nem pusztán jobban akartak élni, és Costinești helyett Mallorcán nyaralni, hanem modernebb életformát, nagyobb dimenziókat kerestek. Az átélt traumák után egy nemzetiségi számára nem volt karrier a „vidékiek”, provinciális Romániában maradni, esténként az olajszagú művelődési házakba járni, a néha gyenge színvonalú helyi sajtót olvasni, a rosszul felszerelt iskolákba járatni a gyerekeiket, nem beszélve a korántsem megfelelő orvosi ellátásról. Az ország egyetlen igazi nagyvárosa, Bukarest mint távlat sem volt vonzó, ha például egy értelmiségi Kölnben is vállalhatott állást.

Bár az erdélyi szászok kötődése nagyon erős Németországhoz, München nem Hermannstadt (Nagyszeben), Heilbronn nem Schässburg (Segesvár). A fiatalabb generáció tudott váltani, az idősebbek nem. Sokan vissza is akartak jönni, de az 1990–1991-es mámorban eladott házukat az új tulajdonosok nem adták vissza. Aki mégis vissza tudta szerezni, az nyárra visszaköltözik, ők a *Sommersachsenek*, a „nyári szászok”. Németországban ugyanúgy megkapják a román jelzöt, mint az erdélyi magyarok nálunk, csak az utóbbiakkal ellentétben ők otthon nyári szászok, aminek van egy kis pejoratív felhangja.

Néhány közösségük minden nehézség ellenére fennmaradt, még *Nachbarschaft* is

akad, Alzenben (Albina), Malmkrogban (Mălâncrav), Sächsisch Neudorfban (Nou Săsesc) vagy a Nagyszeben közelsége miatt sajátos, agglomerációs helyzetbe került Michelsbergben (Cisnadioara), ahol a német lakosság aránya ma is megközelíti az ötven százalékot. A templom gondozása közös feladat, de a szászok között annyi az idős ember, hogy nehezebb közösségi vagy sok embert igénylő munkára más nemzetiségűeket bízhatnak meg. Legtöbbször romák kaphatók, egyrészt a munkanélküliség nagyobb náluk, másrészt eleve is sok napszámos dolgozik közülük a szászoknak. Reggelente a ház nyári konyhájában ülnek össze, hogy a szász gazdák és cigány napszámosaik megbeszéljék az aznapi teendőket.

Sok mára az olyan szász falu, mint például Apold, ahol nincs már német, és minden második vasárnap a környékbeli falvakból hívják a szászokat templomba. Ez a gyülekezet egészül ki ilyenkor néhány magyar és román reformátussal, akik németül nem tudnak, de részt vesznek a német nyelvű istentiszteleten. Ez is egy módja a kultúra fennmaradásának, hogy más nemzetiségűek közül csatlakoznak a hagyományok őrzéséhez. Erre nem Apold az egyetlen példa. Segesváron a szász néptánccsoportban román és magyar gyerekek is táncolnak, és ami megkapóbb, hogy ugyanitt a jellegzetesen szász szomszédságok mellett, azok mintájára alakult magyar és román szomszédság is. Német iskolákba vagy falvakban német osztályokba járnak roma és román gyerekek is – igaz, tehetjük hozzá joggal, hogy a német nyelv ismerete nagy előny Európa keleti részén.

A 20. századi modernizálódás és kísérelőjelenségei, a népirtások, a háborúk, a kitelepítések, az asszimiláció számtalan kisebbséget tüntettek már el. Az erdélyi szászok példája mutatja, hogy ennek a sorozatnak nincs még vége. Ez csak egy epizód.